

2. Рикардо Д. Сочинения (Под ред. чл. – кор. Академии наук СССР М.Н. Смит). – М.: Соцэкгиз, 1961. – 271 с.
3. Миль Дж. С. Основы политической экономии: Пер. с англ. (Общ. ред. А.Г. Милиткевского). – М.: Прогресс, 1980. – 495 с.
4. Кене Ф. Избранные экономические произведения: Пер. франц. / Ред. Сост., авт. вступ. статьи С. 3-32 и примеч. А. И. Казарин. – М.: Соцэкгиз, 1960. – 551 с.
5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
6. Stingler D. The Cost of Subsistence. – «Journal of Farm Economic», v.XXVII, May 1945, № 2.
7. Кісіль М. І. Регулювання доходів сільського населення: Монографія / М. І. Кісіль, Л. В. Саловська – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 222 с.
8. Лібанова Е., Черенько Л., Саріогло В. Аналіз бідності та соціальних наслідків економічної кризи в Україні / Е. Лібанова, Л. Черенько, В. Саріогло / Програма розвитку ООН в Україні. – К., 2010. – С. 5. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.undp.org.ua>.
9. Онищенко В. Модернізація як імператив розвитку України. // Економіка України. / В. Онищенко – 2011. - № 7. С. 7.
10. Пасхавер Б. Сценарії розвитку агросфери /Б. Пасхавер // Економіка України. – 2011. - № 11. – С. 39.

УДК:336.713:336:337.73

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

*Карась П.М. – к.е.н., професор НУК ім. адмірала Макарова,
Зубенко В.В. – к.ю.н., доцент Херсонський ДАУ,
Гришина Л.О. – к.е.н., доцент ППІ НУК ім. адмірала Макарова*

Постановка проблеми. На успіх банківської діяльності впливає безліч чинників. Серед них - наявність фінансових, організаційних, матеріально – технічних ресурсів, особливості економіко – правового поля, в якому функціонують банки, продуктивний ряд банків і вибір каналів збуту банківських продуктів і послуг, інтенсивне використання новітніх технологій тощо.

Банкрутство великих банків, які у свій час займали передові позиції у банківській системі України, свідчить, що фінансові та інформаційні ресурси забезпечують лише короткострокові переваги. Без ефективного управління та мобілізації зусиль і можливостей працівників на досягнення загальної мети діяльності фінансової установи неможливо досягти довгострокових конкурентних переваг і підвищити ефективність діяльності, одержати максимально можливі результати за мінімальних витрат. Саме тому аксіомою стає твердження, що рівень розвитку банківської установи значною мірою залежить від її персоналу, який є вирішальним чинником у конкурентній боротьбі. В умовах динамічного розвитку

банківської сфери, загострення конкуренції за переділ ринку банківського капіталу особливої актуальності набуває проблема забезпечення умов для постійного підвищення ефективності праці банківського персоналу.

Актуальність вивчення проблем ефективності управління банківською діяльністю полягає в недостатній дослідженості багатьох аспектів успішного функціонування банківської установи, а саме проблеми вдосконалення механізмів підвищення ефективності праці та методів її оцінки.

Серед відомих учених, які займаються сучасними проблемами підвищення ефективності функціонування банківського сектора, слід відзначити вітчизняних науковців В. Базилевича, О. Вовчак, В. Гейца, В. Дзюблюка, М. Зверкова, В. Міщенко, С. Науменкову, І. Лютого, В. Стельмаха, А. Шаповалова, А. Шуміло та інших. Водночас, багатогранність і складність змін у міжнародній фінансовій системі, а також банківському секторі України, потребує їх постійного наукового переосмислення, а також розробки ефективних підходів до реалізації заходів регулювання і здійснення банківської політики.

Завдання і методика досліджень. Метою пропонованої статті є дослідження проблеми ефективності праці в банківській сфері та розробка нових підходів до їх визначення, проблеми регулювання кредитних ризиків банківської установи як одного з ключових факторів ефективної діяльності банку, а також розвитку перспективних напрямів роботи з клієнтами банку.

Згідно з поставленою метою в публікації висвітлюються проблемні аспекти у сфері управління кредитними ризиками, продуктивності праці в банках і шляхи підвищення ефективності управління банківською діяльністю.

Результати досліджень. На сучасному етапі економічного розвитку однією з передумов формування ринкових відносин є підвищення ролі комерційних банків як ключової ланки в системі господарювання. Особливого значення набуває комплексне теоретичне обґрунтування суті КБ як основного елемента в системі ринкових відносин. Для розуміння сутності КБ доцільно визначити саме поняття «комерційний банк». Якщо йдеться про юридичний аспект визначення суті комерційного банку, то в такому разі важливого значення набуває перелік операцій, які виконуються банківськими установами відповідно до законодавства тієї чи іншої країни. До такого переліку, як правило, входять операції, які згідно із чинними нормативними актами належать виключно до банківської діяльності: прийом коштів на вклади, надання різних видів кредиту, операції з цінними паперами, проведення безготівкових розрахунків і касове обслуговування. Законодавством США, наприклад, КБ визначаються установи, що:

1. Приймають вклади, які вкладник має право вилучити на вимогу.
2. Надають комерційні позики.

Згідно з Законом «Про банки і банківську діяльність» на переліку операцій, які може виконувати КБ, базується юридичне тлумачення його суті. Проте не сам закон визначає суть КБ, а економічний аспект справи, природа банку, забезпечена законодавчим правом здійснювати відповідні операції.

Оскільки безпосереднім правом суті певної економічної категорії чи явища є його функції, то можна стверджувати, що в основі юридичного поняття КБ лежить власне економічний аспект. Йдеться про функції економічної категорії як конкретні прояви її суті. Отже, КБ доцільно визначити як інститут в системі кредитного ринку, що є посередником у кредиті, розрахунках і випускає кредит-

ні знаряддя обігу. Чітке усвідомлення зазначених аспектів є особливо важливими з огляду на поширення упередження щодо «непродуктивного» характеру функціонування системи КБ у нашій країні. Викладені вище положення могли б сприяти подоланню негативного стереотипу про банківські установи як «надбудову» на виробничому секторі вітчизняної економіки. Від усвідомлення суспільством важливої ролі фінансового ринку і банків, як його ключових суб'єктів, значною мірою залежить успішність заходів, спрямованих на подолання економічного спаду та становлення і всебічний розвиток повноцінної ринкової економіки.

З огляду системного підходу до підвищення ефективності діяльності КБ, важливе місце займає управління КБ як цілеспрямований вплив однієї системи на іншу для зміни її поведінки відповідно до умов середовища, що змінюється.

Поняття «фінансове управління» у КБ значно ширше, ніж фінансове управління на підприємстві. Можна сказати, що з одного боку, управління фінансами банку є за сутністю управлінням його операціями, а з іншого – управлінням фінансами банку, тобто частиною взаємозалежного процесу, в якому можна виділити управління ліквідністю банку, управління фінансовими ризиками банку, управління прибутковістю банку та ефективністю проведення окремих банківських операцій.

За сучасних умов розвитку банківської діяльності головне завдання полягає в пошуку реальних шляхів мінімізації ризиків та отримання достатніх прибутків для збереження коштів вкладників і підтримання життєдіяльності банку. Успішне вирішення цієї складної проблеми потребує використання багатьох методів, прийомів, способів, систем і розробки нових підходів до управління активами і пасивами банку.

За думкою багатьох науковців – економістів об'єктами фінансового управління в комерційному банку:

1. Операції КБ, формування капіталу банку, активні та пасивні операції, комісійно – посередницькі операції.
2. Ліквідність і фінансові ризики – відсотковий, валютний, кредитний, ризик ліквідності, ризик країни тощо.
3. Фінансові результати – доходи, видатки, прибуток, рентабельність.

Доцільно визначити суб'єкти фінансового управління в комерційних банках. Серед них керівники різних організаційних рівнів, що мають право приймати управлінські рішення і несуть за них відповідальність. Процес фінансового управління здійснює персонал спеціалізованих підрозділів КБ, у завдання яких також входить інформаційно – аналітична підтримка обґрунтування та прийняття управлінських рішень. Відповідно до мети вдосконалення управління фінансовою діяльністю КБ сформуємо організаційно – фінансову модель. Для цього визначимо центри банківської відповідальності.

Організаційно – функціональна модель фінансового управління діяльністю КБ заснована на кооперованому стилі управління з розподілом функцій відповідальності між вищим менеджментом і керівниками структурних центрів відповідальності.

Запорукою ефективного функціонування банківської системи України є правова база. Необхідною умовою належного управління економікою держави, побудови механізму сучасної кредитної системи України є створення повноцін-

ного банківського законодавства. Воно являє собою масив різноманітних за юридичною силою, формою і сферою дії нормативних актів, що мають визначену ієрархічну систему.

Банківське законодавство має ряд особливостей:

- Воно базується на нормах різних галузей права (конституційного, адміністративного, цивільного та фінансового).
- Відсутність законів, що регулюють різні аспекти і питання банківської діяльності.
- Невідповідність специфіки питань і нормативних актів, у яких вони затверджуються.
- Невідповідність форм існування офіційних документів поняттю «нормативний акт».

Отже, розглянувши законодавчі особливості та аспекти банківської діяльності, можна визначити що чинне банківське законодавство слід привести у відповідність до міжнародних банківських стандартів.

Актуальною проблемою в банківській діяльності була і залишається значна втрата часу персоналу банку на дрібні прості операції, які клієнт за певної автоматизації цього процесу, міг би виконати сам. У ході аналізу визначено, що проведення електронних платежів через Інтернет, мобільний телефон або банкомат вимагає в 12 разів менше трудозатрат, ніж вчинення подібних операцій у відділенні банку. Дослідження проведені у відділеннях «Приватбанку», показали, що консультаційні послуги співробітників банку у форматі «Приват - 24», розвиток дистанційних та автоматизованих систем банківського обслуговування сприяє зниженню клієнтського потоку у відділення та зменшує навантаження на спеціалістів. У результаті це дозволяє оптимізувати структуру центрів відповідальності персоналу, а також переорієнтувати співробітників відділень з виконання функцій по клієнтському обслуговуванню на продаж банківського продукту.

Автоматизація процесів у підрозділах клієнтського обслуговування, а також забезпечення інвестицій в ІТ – систему дозволять банку вчасно реагувати на зміни вимог ринку, оперативно впроваджувати нові банківські продукти, накопичувати інформацію про своїх клієнтів для пропозиції їм певних продуктів, що загалом підвищує конкурентоспроможність та його рентабельність. Процес автоматизації відповідальності дозволить знизити витрати на оплату праці, а саме перевести мотиваційну складову у бік винагороди за продаж банківського продукту, оптимізувати структуру персоналу, підвищити якість обслуговування клієнтів.

В Україні проблема пошуку шляхів підвищення ефективності управління банківською діяльністю постала особливо гостро. Варто визначити, що розмір прибутку як узагальнюючого показника роботи банку не завжди адекватно відображає ступінь ефективності його діяльності. Аналіз ефективності діяльності комерційних банків має враховувати також специфічні особливості країни, такі, як, наприклад, структура економіки, характер макроекономічної політики, специфіка структурних та інституційних реформ у фінансовому секторі.

До банківської системи з боку потенційних клієнтів усе більшої ваги набувають такі характеристики, як стабільність та надійність банку. Тобто, стратегічно важливим для діяльності банку стає зниження ризику за умови збереження певного рівня прибутковості. Як відомо, для врахування впливу цих двох факто-

рів Дж. Сінки запропонував модель, яка дає можливість проаналізувати стандартне відхилення прибутковості у (ROE) банківській установі як показника ризикованості діяльності та здійснити поетапне дослідження рентабельності власного капіталу.

На нашу думку, ця схема найбільш чітко відображає поетапну залежність рентабельності власного капіталу і ризику комерційного банку. Разом з тим, в економічній літературі наведено багато методів управління та зниження ризиків. Комерційні банки використовують як уже існуючий міжнародний досвід, так і особисті підходи до визначення різноманітних ризиків. На наш погляд, слід більш змістовно розглядати поняття ризиків як з боку КБ так і з боку позичальника. Реалізація мети учасників кредитного процесу зумовлена економіко – соціальною ситуацією в суспільстві та впливом держави на регулювання цього питання. Як відомо, в основу кредиту покладено його повернення, тобто соціально – економічний ефект настає як для держави, так і суб'єктів господарювання. Як свідчить статистика, рівень доходів юридичних і фізичних осіб за межами України, у Європейському союзі значно вищий. Середня заробітна платня у державах які не так давно стали учасниками ЄС, коливається від 860 до 2800 євро. У цей час доходи українців значно менші, середня заробітна платня складає 2750 гривень. Разом з тим, рівень процентних ставок за кредитами у ЄС коливається від 0,5% до 4,5% річних і перевага віддається середньо та довгостроковому кредитуванню. Показники процентних ставок за кредитами по українських банках коливаються від 16 до 30% річних. Регулювання кредитних ризиків в Україні можна розподілити на три проблемні напрями.

Перший з них це ризик, рівень якого залежить від мети та строків кредитування. У даному випадку формування резерву за кредитними операціями здійснюється в повному обсязі чистого кредитного ризику, зваженого на відповідний коефіцієнт резервування. Для визначення коефіцієнта резервування банки здійснюють класифікацію кредитного портфеля за кожною кредитною операцією. На підставі класифікації позик КБ створює резерв щодо кожної групи кредитів.

Сьогодні в банківському секторі склалась ситуація, коли частка пролонгованих кредитів зростає, між тим, пролонгація кредитних договорів відображається в бухгалтерському обліку за такими самими відповідними рахунками з обліку короткострокової та довгострокової заборгованості, оскільки рахунки для обліку пролонгованої кредитної заборгованості чинним планом рахунків не передбачені. В Україні існувала практика використання в бухгалтерському обліку рахунків пролонгованої заборгованості. На нашу думку, доцільно повернутися до такої практики. Ще однією проблемою є обмеженість у відображенні в чинному плані рахунків банків України операцій з різними групами позичальників, тобто виділяють операції з фізичними, юридичними особами та банками. Групу фізичних осіб – підприємців чинне законодавство відносить до юридичних осіб. При банківському інвестиційному кредитуванні фізичних осіб – підприємців застосовується коефіцієнт резервування як при кредитуванні юридичних осіб, хоча кредитування фізичних осіб – підприємців є більш ризиковим. З урахуванням особливостей відображення результатів діяльності за спрощеною системою, необов'язкове відкриття банківського рахунку, до чинного плану рахунків банків слід додати групи рахунків, які відображали операції з фізичними особами підприємцями. Вважаємо доцільним внести зміни в частині встано-

влення вищого значення коефіцієнтів резервування для фізичних осіб – підприємців.

На даний час в українській банківській системі мають місце кризові аспекти, що з'явилися як наслідок світової фінансової кризи. Між тим мають місце проблемні відносини банків зі своїми клієнтами. Однією із вихідних і ключових причин цієї ситуації можна вважати недовіру населення до банків. Серед найбільш вагомих негативних чинників у роботі з клієнтами в наших банках є відсутність індивідуальних підходів та невелика варіація програм та стратегій співпраці з клієнтом. В основному це стосується кредитної діяльності, оскільки вона є більш вагомою та проблемною за ризиками до банківської установи.

На думку авторів, комерційні банки мають розробляти певні варіанти розвитку подальшої співпраці з клієнтом на випадок виникнення нестандартних обставин. Занадто відомі важелі впливу на боржника: численні перевірки, судова тяганина і, у результаті, безнадійна заборгованість інше. В окремих випадках надання боржнику кредитних канікул, і хоча з прострочкою, але повернення кредиту. Проте є й інша сторона питання роботи з клієнтами. У сучасному світі найбільшою рушійною силою є матеріальний стимул. Підвищення мотивації позичальника вчасно платити по зобов'язаннях є невід'ємною складовою у відносинах банк – клієнт. Пропонується досить проста схема. Якщо позичальник вчасно сплачує за зобов'язаннями певний термін часу, то надалі для нього зменшується процентна ставка за кредитом на певний розмір. Наприклад, якщо позичальник отримав позику в сумі 100 000 грн. на 3 роки під 20% річних. Протягом 1-го року сплачував сумлінно щомісячні платежі, то наступного року він заслуговує зниження процентної ставки до 19%, а на третій рік – 18%. Даний метод є корисним не тільки позичальникові, а й кредиторів. Адже він за досить незначну для нього плату отримує низку бонусів: зменшення кредитних ризиків, що дозволяє зменшити обов'язкові резерви, а також збільшити активи в обороті.

У сучасній банківській практиці система управління переважної більшості вітчизняних банків побудована на основі функціонального підходу. Дослідження банківських аналітиків підтверджують, що найбільш «втрати та негаразди» мають місце на етапах взаємодії різних функціональних підрозділів. У літературі наводяться дані про 90% неефективного використання та енергії менеджменту банку при подальшому підвищенні ризику ведення бізнесу. Сучасні пропозиції переходу на процесну структуру управління стає вагомою складовою у формуванні якості та ефективної системи управління комерційним банком, підвищення продуктивності праці, як основи процесу управління кредитною діяльністю банків.

При процесному підході інформаційна технологія повинна розглядатися як базовий конструктивний елемент бізнесу, який впроваджується замість організаційної ієрархії. Інформаційні технології стають одним із ключових факторів успіху і здійснюють безпосередній вплив на бізнес.

У системі кредитного ринку не існує єдиного загальноприйнятого підходу до визначення ефективності управління діяльністю комерційних банків. Ураховуючи те, що банківська діяльність пов'язана з динамізмом та складністю банківських процесів, інтелектуальністю та високим рівнем внутрішньобанківської спеціалізації, то існує багато різноманітних факторів, які впливають на її ефективність. Специфіка банківської діяльності вимагає нових, нетрадиційних підхо-

дів до підвищення ефективності праці в банку. З цією метою ми проаналізували кредитну діяльність комерційних банків за факторними складовими, визначили вплив кредитних ризиків на діяльність КБ, що дало можливість виявити реальні проблеми ефективного управління діяльністю КБ та шляхи вирішення цих проблем у практичній реалізації.

Висновки. Виходячи з того, що на сучасному етапі розвитку банківської системи України вплив людського фактора на ефективність банківської установи є визначальним, то базовою філософією керівництва має стати принцип: головний капітал банку – це люди і тому їх праця має оцінюватися належним чином. Матеріальне стимулювання в усі часи було вагомим фактором підвищення ефективності праці. Для забезпечення успішної діяльності та процвітання банківської установи недостатньо мати висококваліфікованих працівників, необхідно організувати їх працю таким чином, щоб кожен з них прикладав максимум зусиль для досягнення найвищої ефективності праці. Тому продуктивність у комерційному банку є досить потужним інструментом підвищення ефективності праці. Поєднання раціоналізованої структури управління банківською установою та новітніх інформаційних технологій є основою ефективної діяльності комерційних банків і досягнення ними основної мети – максимізації прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дробозина Л.А., Окунева Л.П., Андросова Л.Д. Финансы. Денежное обращение. Кредит – М.: Финансы, 1999. – 479 с.
2. Банковское дело. Учебник 2-е изд. / Под ред. В. И. Колесникова, Л. П. Кроливецкой. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 480 с.
3. Банковское право США / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 2008. – 768 с.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 (остання редакція від 16.10.2011)
5. Финанси: Навч. посіб. / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй. – 2-е вид., стер. – К.: Знання, 2008. – 247 с.
6. Основи банківської справи: Навч. посібник. / Прокопенко І. Ф., Ганін В. І., Соляр В. В., Маслов С. І. К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 410 с.

УДК 332.2: 338.432: 330.131.7

ОЦІНКА РИЗИКІВ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Кузьменко О.Б. – д.е.н., доцент, Чорноморський
державний університет ім. П. Могили*

Постановка проблеми. «Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави» [1]. Цей принцип закріплено у статті 14 Конституції України. Проте його порушення в аграрному виробництві не відповідає національним інтересам. Перш за все це пов'язано з процесами деградації земельних ресурсів. Найбільш поширеними є такі види деградації